

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційне дослідження
Вархов Галини Василівни
«Партійно-політичне структурування Європейського Парламенту:
організаційне оформлення та чинники впливу»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук
за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси

Система представницької демократії неможлива без ефективної діяльності політичних партій, які виконують важливу функцію зв'язку громадян з інститутами влади. Наявність багатофункціональних та ефективних політичних партій є ознакою високого розвитку суспільства. У країнах Європейського Союзу партії є основними акторами політичного процесу, а політика має партійний характер. Зважаючи на події останніх років, які пов'язані зі значним євроінтеграційним поступом нашої держави, набуває актуальності дослідження особливостей становлення загальноєвропейських політичних партій, формування політичних груп Європейського Парламенту та їхнього впливу на політичний процес. В українській політичній науці зазначене питання не було предметом широкого зацікавлення та ретельного аналізу дослідників. Послідовне й ґрунтовне вивчення європейського партійного досвіду важливе для підвищення результативності функціонування інституту політичної партії в Україні. Тому, наукова робота Г. В. Вархов є безумовно актуальною, теоретично й практично значущою.

Дисертаційне дослідження Г. В. Вархов присвячено комплексному дослідженню особливостей партійно-політичного структурування Європейського Парламенту, його організаційного оформлення та чинників впливу.

На думку автора роботи, вивчення партійної структури Європейського Парламенту, основних засад функціонування загальноєвропейських політичних партій та політичних груп, поляризації політичних сил в ЄП, яка склалася після виборів 2014 року, дозволить простежити можливості співпраці українських

партій з політичними групами, оскільки стратегічним курсом державної політики України є вступ до ЄС.

Автором дисертаційної роботи чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, в якості яких постають наднаціональна партійна система Європейського Союзу й особливості партійно-політичного структурування Європейського Парламенту.

Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні особливостей партійної структури Європейського Парламенту та впливу партійних груп на політику Європейського Союзу. Вважаємо, що таке формулювання мети відповідає темі дослідження, є лаконічним і водночас містким та відповідає паспорту спеціальності 23.00.02 – політичні інститути та процеси, за якою подана робота до захисту.

Структурно робота побудована логічно та відповідно до поставлених дослідницьких завдань: дослідження особливостей загальноєвропейських політичних партій у порівнянні з національними партіями та політичними групами ЄП; розкриття поняття партійного структурування Європейського Парламенту; простеження основних етапів становлення та розвитку загальноєвропейських політичних партій та виокремлення політико-правових основ їхньої діяльності; розгляд принципів функціонування ЄП як унікального наднаціонального органу ЄС; характеристика особливостей проведення виборів до ЄП 2004, 2009, 2014 рр.; визначення впливу політичних груп ЄП на політичний процес; виокремлення чинників, які сприяють розвитку євроскептицизму в ЄС; аналіз особливостей політичного діалогу ЄП та ВРУ.

Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів дослідження забезпечено використанням сукупності загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Теоретико-методологічною основою дослідження є концепція нового інституціоналізму.

Заслуговує на увагу перший розділ дисертації, присвячений аналізу стану наукового вивчення проблеми та джерельної бази, представленні концептуальних підходів та визначенні методологічних засад дослідження політичних партій. Дисертантом здійснено належний огляд наукової літератури

зарубіжних та вітчизняних вчених, яка стосується аналізу теорії політичних партій, вивчення проблематики становлення загальноєвропейських політичних партій, їх європеїзації, співвідношення з національними партіями та політичними групами Європейського Парламенту, а також місце останнього серед інших інституцій ЄС.

Варто відзначити те, що автор в роботі виокремила етапи, за якими відбувалась активізація наукових досліджень європартій, зокрема: напередодні перших прямих виборів до ЄП; після правового закріплення функціонування загальноєвропейських політичних партій у Маастрихтському договорі; в контексті розширення ЄС на країни Центрально-Східної Європи та створення нормативної бази для загальноєвропейських політичних партій.

Таким чином, здійснений ґрунтовний аналіз напрацювань зарубіжних і вітчизняних вчених, дозволив автору виокремити для аналізу проблемний аспект, якому досі не було приділено достатньо уваги в політологічних дослідженнях.

Позитивне враження справляє другий розділ дисертаційної роботи, в якому прослідковано етапи становлення та загальноєвропейських політичних партій від початку виникнення перших міжпартійних об'єднань, а також досліджуються політико-правові аспекти діяльності та функціонування загальноєвропейських партій. Автором визначено, що сучасні європартії почали формуватись з набуттям чинності Маастрихтського договору та чітко окреслено завдання, які вони покликані вирішувати.

Цінним є і те, що в дисертаційній роботі проаналізовано окремі положення нормативно-правових актів, які стосуються порядку створення, принципів організації, механізму функціонування, визнання статусу та принципів фінансування: Маастрихтський, Амстердамський, Ніщський та Лісабонський договори, проект Конституції для Європи, Регламент Європейського Парламенту, Рішення ЄС «Про статус і порядок фінансування політичних партій на європейському рівні», Рішення ЄП та Ради ЄС «Про статус і фінансування європейських політичних партій та політичних фондаций», статuti європартій та партійних груп ЄП та ін.

Викликає науковий інтерес і третій розділ дисертації, в якому розглядаються інституційно-процесуальні особливості функціонування Європейського Парламенту та його основних акторів – політичних груп. Автором чітко визначено, що політичні групи є організаційно-правовою формою представництва загальноєвропейських політичних партій в ЄП, які вважаються важливим компонентом інтеграції всередині ЄС. З'ясовано, формування політичних груп відбувається не національній чи національно-територіальній основі, а за політико-ідеологічними інтересами та поглядами. Тому політичні групи Європарламенту є наднаціональними за своєю сутністю та внутрішньою структурою.

Дисертантом вдало обрано методику визначення впливу політичних груп, яка полягає у використанні індексу Банцафа, який полягає в імовірнісному підході. Так, політична група буде впливовішою тоді, коли від її включення до складу коаліції залежить можливість ефективного функціонування останньої, а також тоді, коли політична група буде перебувати у більшій кількості виграшних коаліцій і відіграватиме ключову роль. Г. В. Вархов проаналізувала вплив політичних груп на прийняття рішень за індексом Банцафа під час трьох скликань Європейського Парламенту (2004-2009 рр., 2009-2014 рр., 2014-2019 рр.) та визначила, що свої позиції послабила група Європейської народної партії, індекс якої знизився у порівнянні по попереднім скликанням. Поряд з цим, інша домінуюча група – Прогресивний альянс соціалістів і демократів, дещо посилила свій вплив. Так само як і останні, зміцнили свої позиції Європейські консерватори і реформатори.

Цікавим і перспективним для подальшого наукового дослідження є четвертий розділ дисертаційної роботи, в якому зосереджується увага дисертанта на розгляді окремих аспектів дезінтеграційних процесів у Європейському Союзі, причинах виникнення євроскептицизму та його наслідків. Відзначу, що дослідження цього феномену має важливе місце, оскільки розвиток та функціонування європартій пов'язані з перспективами поглиблення інтеграційних процесів.

Значимість кандидатської дисертації Г.В. Вархов полягає в обґрунтуванні поняття «партійно-політичне структурування Європейського Парламенту» під автор роботи розуміє партійний склад та спосіб організації Парламенту, які реалізовані на підставі наступних елементів: політичних груп, як основних суб'єктів політичного процесу, загальноєвропейських політичних партій, які входять в політичні групи ЄП, але також можуть функціонувати і на позапарламентському рівні, та національних політичних партій.

Зважаючи на важливість дослідження особливостей політичного діалогу Європейського Парламенту та Верховної Ради України, автор визначає, що останнім часом здійснений значний поступ у розвитку міжпарламентського діалогу, який полягає в: підписанні Меморандуму про взаєморозуміння між ВРУ та ЄП про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституціональної спроможності, проведенні «Українського тижня» в ЄП, результатом якого стали прописані в Дорожній карті реформ законодавчого органу України рекомендації, впровадженні проекту ЄС/ПРООН «Рада за Європу»; підписанні резолюцій на підтримку України та стабілізації ситуації, а також численні візити євродепутатів. Дисертант підкреслює, що швидкість євроінтеграційного процесу України також залежить і від співпраці ЄП та ВРУ, оскільки її поглиблення та європейський досвід сприятимуть впровадженню демократичних реформ і допоможуть швидше виконати вимоги Угоди про асоціацію.

Основні положення, висновки та практичні рекомендації, що містяться в дисертації, є науково достовірними та всебічно обґрунтованими, оскільки отримані автором шляхом комплексного аналітичного розв'язання поставлених завдань, мають значну апробацію. Так, результати дисертаційного дослідження відображені в 15 наукових публікаціях, у т. ч. 6 – у наукових фахових виданнях з політичних наук України та 4 – у міжнародних наукових виданнях, 5 – у матеріалах конференцій.

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Г.В. Вархов, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та побажання, які жодним чином не применшують наукового та практичного значення дисертаційної роботи:

- У підрозділі 1.2 «Теоретико-методологічні основи дослідження основних елементів партійної структури Європейського Парламенту» автор на основі виокремлення спільних та відмінних ознак дає розуміння поняттям загальноєвропейської політичної партії, національної політичної партії та політичної групи Європейського Парламенту. Поряд з цим, доцільно було б висвітлити механізми співпраці європартій з національними партіями та політичними групами Європейського Парламенту.
- Розділ 2 «Інституціоналізація загальноєвропейських політичних партій» присвячений розгляду особливостей еволюції європартій. Г.В. Вархов детально прослідковує процес становлення, розвитку та правового закріплення загальноєвропейських політичних партій, починаючи ще із виникнення міжпартійної співпраці в XIX ст. Автор визначає, що європартії почали формуватись із зародженням інтеграційних процесів у Європі. Перед партійними асоціаціями постали нові виклики і вони, зважаючи на бажання впливати на процес прийняття рішень на загальноєвропейському рівні, почали поступово трансформуватись, налагоджуючи вигідні шляхи взаємодії та впливу. Однак, поряд із ґрунтовним дослідженням особливостей інституціоналізації загальноєвропейських політичних партій, в роботі ми не знаходимо авторського розуміння зазначеного процесу.
- Комплексно досліджуючи питання партійного структурування Європейського Парламенту, його організаційного оформлення та чинників впливу, детально розглядаючи партійну розстановку сил в ЄП останніх трьох скликань, цікаво дізнатись думку автора, а саме: якому типу партійної системи найбільше відповідає партійна система ЄС?
- У підрозділі 3.3 «Вибори до Європейського Парламенту 2004, 2009, 2014 рр.: зміна пріоритетів» автор розглядає особливості результатів виборів до ЄП та виокремлює чинники, які впливають на електоральні

вподобання. Однак, існує такий парадокс: роль ЄП та загальноєвропейських політичних партій збільшується, а електоральна активність на виборах знижується. На мою думку, робота значно би виграла, якщо б Г. В. Вархов в роботі дала роз'яснення, чому виникає така амбівалентність.

Відтак стверджую, що дисертаційне дослідження Г. В. Вархов за темою «Партійно-політичне структурування Європейського Парламенту: організаційне оформлення та чинники впливу» є самостійним та завершеним науковим дослідженням. Обґрунтованість наукових положень та висновків, сформульованих дисертантом, не викликають сумніву. Дисертаційне дослідження та автореферат оформленні відповідно встановлених вимог. Розбіжностей між текстом дисертації та положеннями автореферату немає, матеріал викладено науковою мовою, послідовно та логічно.

Вважаю, що дисертаційна робота Галини Василівни Вархов за темою «Партійно-політичне структурування Європейського Парламенту: організаційне оформлення та чинники впливу», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси відповідає основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата політичних наук, за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси.

Офіційний опонент,

декан факультету міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету
доктор політичних наук, професор

Палінчак М. М.